

Załącznik nr 2 do wniosku z dnia 8.01.2016 r. o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego (w języku polskim)

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Elżbieta Zuzańska-Żyśko

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe

- W 1993 r. otrzymałam tytuł magistra geografii na Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego
- W 2003 r. otrzymałam tytuł doktora Nauk o Ziemi w zakresie Geografii. Tytuł rozprawy: „Przemiany gospodarcze małych miasta w województwie śląskim w latach 1990-1999” .

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

- W latach 1993-1996 pracowałam w Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Katowicach
- Od 1996 roku jestem zatrudniona w Uniwersytecie Śląskim, początkowo na stanowisku asystenta (1996 – 2003), a następnie adiunkta (2003-2016).

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa),

Elżbieta Zuzańska-Żyśko, „Procesy metropolizacji. Teoria i praktyka”, 2016, Wydawnictwo Naukowe PWN.

**Omówienie zainteresowań badawczych i dorobku naukowego
po uzyskaniu stopnia doktora**

Moje zainteresowania badawcze wchodzą w zakres geografii ekonomicznej. Wynika to z silnego zakorzenienia empirycznego, które wyniosłam studiując tę dyscyplinę naukową w Katedrze Geografii Ekonomicznej Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego. Pracę

magisterską napisałam pod kierunkiem dr hab. Marii Tkocz i obroniłam w 1993 roku. Było to moje pierwsze opracowanie naukowe. W pracy dokonano identyfikacji struktury funkcjonalno-przestrzennej małego miasta Wojkowice. Miało to istotny wpływ na dalszy przebieg mojej pracy naukowej, która jak się okazało po pierwsze została skierowana w kierunku geografii osadnictwa, po drugie w nurt badań funkcjonalnych i po trzecie w silny nurt badań empirycznych.

W 1996 roku rozpoczęłam pracę jako asystent w Katedrze Geografii Ekonomicznej WNoZ UŚ, a moje zainteresowania badawcze zostały skierowane w kierunku osadnictwa miejskiego, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki małych miast. Prowadzenie zajęć m.in z zakresu osadnictwa przyczyniło się do systematycznego pogłębiania wiedzy z tej tematyki. Wynikiem tego zainteresowania było uczestnictwo w licznych konferencjach naukowych oraz publikacja kilku artykułów naukowych z zakresu małych miast, a w konsekwencji dysertacja doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Alicji Szajnowskiej-Wysockiej pt. „Przemiany gospodarcze małych miast w województwie śląskim w latach 1990-1999” i obroniona w 2003 roku w Uniwersytecie Śląskim.

Od 2003 r. jestem zatrudniona na stanowisku adiunkta w Uniwersytecie Śląskim na Wydziale Nauk o Ziemi w Katedrze Geografii Ekonomicznej.

Ukierunkowanie dyscyplinarne dorobku naukowo-badawczego jest związane przede wszystkim z geografiami osadnictwa. Wszystkie prace dotyczą problematyki miejskiej, wpisując się w nurt badań geografii ekonomicznej (załącznik 3), w mniejszym stopniu społecznej. Jakkolwiek moje zainteresowania ewoluowały w ramach dyscypliny, to zawierają w sobie kilka cech wspólnych. W początkowym okresie badań można zauważyć, iż koncentrowały się one na małych miastach, a następnie sukcesywnie rozszerzały się o miasta większe w złożonych układach osadniczych. Ta trajektoria rozwoju naukowego z jednej strony wynika z silnej tożsamości lokalnej, jako mieszkanki małego miasta. Z drugiej jest efektem geograficznego zamiłowania do podróży, w tym do największych metropolii świata. Inną przyczyną tego stanu rzeczy jest przenikanie się problematyki małych miast położonych w zapleczu lepiej rozwiniętych aglomeracji miejskich. Małe ośrodki leżące w strefie wpływu dużych zespołów osadniczych podlegają specyficznym oddziaływaniom, z czym wiążą się zarówno korzyści, jak i bariery ich rozwoju.

To było inspiracją do podjęcia badań dużych miast i w konsekwencji poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o poziom rozwoju procesu metropolizacji w regionie śląskim. W ostatnich latach moje badania zostały skierowane w kierunku problematyki dużych zespołów miejskich o charakterze metropolitalnym i towarzyszących im procesów przestrzennych,

funkcjonalnych i sieciowych na całym świecie. Zatem podsumowując moją drogę naukową, można ją ująć jako konsekwencja odkrywania nowych pól badawczych, które można nazwać kierunkiem ewolucyjnym od małej skali badawczej - ośrodków lokalnych do bardzo złożonych zespołów osadniczych o zasięgu metropolitalnym.

W moich badaniach naukowych wyraźnie uwidacznia się nurt funkcjonalny. Wszystkie prace niezależnie od skali wielkościowej miast odnoszą się bezpośrednio lub poruszają pośrednio aspekt geografii ekonomicznej, zwłaszcza problematyki funkcji miast, podstaw ekonomicznych, rozwoju i transformacji gospodarczej, handlu i rynku pracy, regionów metropolitalnych.

Kolejnym wspólnym mianownikiem, który przewija się w mojej karierze naukowej jest silne ukierunkowanie na badania empiryczne. Szczególnie w pierwszym okresie po uzyskaniu stopnia doktora są one silnie zauważalne. Wynika z mojego zainteresowania badaniami terenowymi i dociekliwości naukowej polegającej na weryfikacji różnych hipotez naukowych w terenie, które mają odzwierciedlenie w przestrzeni geograficznej, jak również z predyspozycji do prac zespołowych. Realizowano je początkowo w małych miastach: Szczyrku (funkcja turystyczna), Wojkowicach (restrukturyzacja gospodarki pogórnicy i poziom aktywności zawodowej), Koziegłowach (przedsiębiorczość i sukces gospodarczy miasta jako przykład gospodarki postfordowskiej), Niepołomicach (aktywność gospodarcza w aspekcie globalizacji firm). W mieście powiatowym średniej wielkości – Będzinie badano wpływ handlu targowiskowego na rozwój podstaw gospodarczych. Z kolei w dużych ośrodkach w Katowicach, Sosnowcu, Bytomiu a także innych miastach konurbacji górnośląskiej prowadzono badania w zakresie nowych inwestycji mieszkaniowych, cen mieszkań na rynku wtórnym, usług gastronomicznych, poszukiwano funkcji metropolitalnych badając poziom usług, rynek pracy i zasięg oddziaływania największego centrum handlowego Silesia SCC w Katowicach. Wszystkie te badania wymagały odrębnej organizacji o dużym stopniu złożoności oraz opracowania zróżnicowanej metodologii. Ich wyniki znalazły odzwierciedlenie w publikacjach naukowych [2, 16, 19, 20, 27, 35, 37, 39, 40]. Można także zauważyć, iż moje podejście empiryczne z biegiem lat zostało rozszerzone o koncepcje o charakterze teoretyczno-metodologicznym.

Mój dorobek naukowy obejmuje 70 publikacji naukowych, w tym 61 publikacji po uzyskaniu stopnia doktora w latach 2003-2016. Są to: 3 monografie naukowe autorskie, 5 monografii we współautorstwie, 21 artykułów naukowych, w tym 7 w języku angielskim, 24 rozdziały w monografii. Łącznie w latach 2003-2016 wypracowano około 400 punktów według parametryzacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (załącznik 3).

Zakres przedmiotowy badań można usystematyzować w trzy grupy tematyczne. Są to:

1. Problematyka małych miast
 - przemiany gospodarcze oraz społeczno-gospodarcze konsekwencje transformacji małych miast [1, 10, 15, 17, 18, 42, 44, 48, 49, 50]
 - struktura funkcjonalna [9, 11, 12, 13, 20, 27, 30]
 - aspekt ludnościowy [47]
 - problematyka gmin miejsko-wiejskich [14, 24, 25, 29]
2. Handel i rynek pracy
 - rola handlu w rozwoju miasta [2, 19, 28, 37, 40, 58]
 - rynek pracy w regionie śląskim [4, 5, 6, 7, 8] i w małych miastach [36, 41, 45, 32]
3. Procesy metropolizacji
 - aspekt przestrzenny [16, 21, 31, 52]
 - aspekt funkcjonalny [38, 39, 46, 43, 51, 53, 54]
 - małe miasta w procesie metropolizacji [22, 33, 32, 41], (załącznik 3).

Ważną rolę w moim dorobku naukowym zajmują prace studialne nad małymi miastami, którym poświęcono kilkanaście lat i które były przedmiotem rozprawy doktorskiej. Z tym tematem wiąże się także moje istotne osiągnięcie naukowe w formie monografii pt. „Małe miasta w okresie transformacji. Studium w regionie śląskim” wydane w 2006 r. [1]. Opracowanie stanowiło jedną z części obszernej pracy doktorskiej, fragment drugiej części został spopularyzowany tylko w formie jednego artykułu [47]. Monografia ukazuje przemiany małych miast w okresie transformacji lat 90. XX wieku w podziale na miasta wyspecjalizowane oraz ośrodki centralne posiadające swoje zaplecze wiejskie. Odzwierciedla szereg procesów społeczno-gospodarczych, które im towarzyszyły i warunkowały dalszy rozwój, w tym istotne bariery rozwoju. W kolejnych latach moje zainteresowania badawcze stanowiły rozwinięcie dotychczasowych poglądów w zakresie przemian gospodarczych ośrodków lokalnych [1, 10, 15, 17, 18, 42, 44, 48, 49, 50]. Silnie odznacza się także grupa prac dotyczących funkcji miast i ich struktury instytucyjnej [9, 11,], w tym funkcji turystycznej [12, 20, 30, 38], roli małych podmiotów gospodarczych w kształtowaniu funkcji miast [13], sukcesji funkcji [20, 35]. W tym miejscu można zwrócić uwagę szczególnie na cztery artykuły. Pierwszy syntetyzujący przemiany ekonomiczne ośrodków lokalnych w województwie śląskim [48]. Trzy kolejne są wynikiem badań terenowych i opisują sukces gospodarczy małych miast [20, 27, 42]. Szczególny walor poznawczy wnosi artykuł poświęcony małemu miastu Koziegłowy, który może być wzorem do naśladowania w budowaniu marki miasta i przedsiębiorczości o zasięgu ponadlokalnym [42].

Równocześnie z badaniem małych miast, rozpoczęłam poszukiwania nowych pól badawczych. Moje zainteresowania zostały skierowane w kierunku handlu, co wiązało się z silnymi przekształceniami tego sektora w gospodarce kraju. Dlatego znaczącym problemem badawczym w moim dorobku naukowym jest rola handlu w rozwoju miast. Za istotne osiągnięcie naukowe uznaję monografię naukową pt. „Targowisko miejskie w Będzinie. Historia i współczesność” [2]. Opracowanie powstało w oparciu o kilkuletnie badania terenowe przeprowadzane etapami w latach 2004-2005 i 2007-2008. Przedstawia ono metodykę badania targowisk, wpisując się tym samym w rozwój badań nad tą problematyką w Polsce. Posiada również walory poznawcze, gdyż opisuje funkcje handlową Będzina i charakteryzuje wielkość targowiska, jego przestrzeń handlową, czy dostępność komunikacyjną. Walorem pracy są mapy zasięgu oddziaływania targowiska, na podstawie miejsca zamieszkania konsumentów oraz pochodzenia sprzedawanych towarów. Ta problematyka została także spopularyzowana w innym opracowaniu - monografii Będzina [19], jak również rozszerzona o rolę handlu w rozwoju miast w ujęciu historycznym [28]. Ten aspekt jak się okazało, był „pierwszym zwiastunem” badań mojego przyszłego dzieła nad procesami metropolizacji i znalazł odzwierciedlenie w podrozdziale „Od miasta do metropolii” monografii wskazanej jako osiągnięcie naukowe [3]. Doświadczenia terenowe w zakresie handlu targowiskowego przyczyniły się także do opracowania metodologii badań handlu detalicznego w ponad 200 tys. Sosnowcu [40], jak i usług gastronomicznych [37, 58]. Badania empiryczne umożliwiły określenie istniejących tendencji przemian oraz ich znaczenia dla konsumentów i gospodarki miasta.

Ważne miejsce w moich dorobku naukowym zajmuje także rynek pracy w regionie śląskim. Ta problematyka uwidacznia się w dwóch zakresach przestrzennych: regionalnym [4, 5, 6, 7, 8] i lokalnym [36, 41, 32, 45]. Opracowania ukazują rolę rynku pracy w kształtowaniu prawidłowych struktur funkcjonalno-przestrzennych i społecznych miast, podregionów i całego województwa śląskiego. Wzięto pod uwagę demograficzne, społeczne i gospodarcze uwarunkowania rynku pracy, ich typy i klasy wielkościowe, problem bezrobocia, sektory deficytowe i nadwyżkowe. Ważnym aspektem są także wskazania dla polityki regionalnej i lokalnej oraz rekomendacje w zależności od typu analizowanego podregionu.

Dotychczasowe doświadczenia naukowe w zakresie badań małych miast, handlu oraz rynku pracy w ujęciu funkcjonalnym, przyczyniły się do poszukiwań wspólnej płaszczyzny badań miejskich w zakresie nowych trendów, jakie uwidaczniały się w związku z rosnącą rolą globalizacji. Tak narodził się mój kolejny nurt badań – metropolizacja. Pierwsze moje prace nawiązujące do problematyki metropolitalnej związane były z małymi miastami,

których tematyka była mi doskonale znana. W 2007 roku ukazał się artykuł w Biuletynie KPZKPAN opisujący aktywność gospodarczą 49 małych miast w Polsce w zapleczu ośrodków regionalnych de facto ośrodków metropolitalnych [33]. W badaniu ujawniły się znaczące różnice w ich poziomie rozwoju w zależności od rangi ośrodków regionalnych. To przyczyniło się do chęci rozpoznania tego zjawiska w regionie śląskim. Kontynuując badania osadnicze systematycznie rozszerzano pole badawcze o problematykę charakterystyczną dla złożonych zespołów osadniczych. Początkowo były to zagadnienia związane z delimitacją obszaru metropolitalnego regionu śląskiego, w oparciu o wybrane wskaźniki strukturalne [31]. Na ich podstawie wskazano zasięg wielośrodkowego rdzenia w formie centralnego zespołu metropolitalnego obejmującego 14 miast i zewnętrznej strefy metropolitalnej. Wyznaczono obszar obejmujący 57 gmin oraz ukazano, iż zasięg obszaru metropolitalnego – wykracza poza ustalone granice administracyjne, miast, powiatów i regionów statystycznych NTS3. Obszar rdzeniowy charakteryzował się silną koncentracją nowych inwestycji mieszkaniowych, które z kolei nawiązywały do nowych układów komunikacyjnych [16]. Następnie zbadano poziom rozwoju funkcji metropolitalnych największych miast rdzenia [39, 54]. Jednocześnie wyróżniono ośrodki o największej centralności usług metropolitalnych. Wskazano centra o wykształconych i kształtujących się funkcjach metropolitalnych. Badano także turystykę przemysłową, która nie odgrywa istotnej roli i pełni funkcję uzupełniającą w rozwoju miast [38]. Następnie uwaga badawcza została skierowana na powiązania funkcjonalne małych miast w zapleczu Regionu Metropolitalnego Silesia [41, 32]. Badaniami objęto kwestie potencjału lokalnych rynków pracy i kierunków ich dojazdów w zapleczu metropolii. Ujawniły one silne dojazdy do rdzenia i mały potencjał gospodarczy ośrodków lokalnych, słaby poziom rozwoju bazy ekonomicznej i ich funkcji miastotwórczych. W kontynuacji badawczej poszukiwano odpowiedzi na pytanie o poziom rozwoju metropolitalnego w centralnej części województwa śląskiego w odniesieniu do innych obszarów tego typu w Polsce. Jako podstawę analizy wybrano ceny mieszkań na rynku wtórnym i ceny gruntów [52]. To badanie ujawniło niskie zasoby jakościowe badanej przestrzeni miejskiej na tle innych ośrodków metropolitalnych. Wobec powyższego, poszukiwano kolejnych przesłanek metropolizacji i naświetlono uwarunkowania kształtowania się „Metropolii Silesia” na podstawie bazy instytucjonalnej poziomu metropolitalnego i proces formowania się pierwszych instytucji metropolitalnych w tym regionie [43] oraz drogę przemian od konurbacji do potencjalnej „metropolii” [51]. W tym miejscu należy zauważyć, iż badany obszar ma nieco odmienne uwarunkowania rozwojowe z uwagi na policentryczną strukturę i silne uprzemysłowienie w przeszłości. Niemniej jednak

wyniki badań dowodzą, iż można się tu doszukiwać pierwszych przejawów metropolizacji, które będą się rozwijać pod wpływem globalizacji w długim horyzoncie czasowym. Podjęto także próbę naświetlenia uwarunkowań metropolizacji w Polsce w aspekcie teoretycznym [53] oraz statystyczne podejście do wydzielenia obszarów metropolitalnych w Unii Europejskiej [46]. Coraz to nowe pytania badawcze: o definiowanie metropolizacji w polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu, o powstanie metropolii na świecie, ich formy, powiązania, rozszerzały problematykę o nowe wątki badawcze. W rezultacie powstało obszernie opracowanie teoretyczno-metodologiczne poruszające szereg problemów towarzyszących złożonym strukturom osadniczym poziomu metropolitalnego [3].

Omówienie wskazanego osiągnięcia naukowego:

„Procesy metropolizacji. Teoria i praktyka”, 2016, Wydawnictwo Naukowe PWN.

Powyższa monografia naukowa jest rozwinięciem moich dotychczasowych badań w zakresie geografii osadnictwa miejskiego oraz kontynuacją badań problematyki miejskiej w zakresie dużych i złożonych struktur osadniczych.

Przedmiotem pracy jest metropolizacja, zagadnienie bardzo złożone w swej problematyce i uwarunkowane wieloma czynnikami. Metropolizację należy rozumieć jako proces przeobrażenia się dużych miast i aglomeracji miejskich w wyższe formy organizacji gospodarczej, a więc etap przechodzenia i przemiany z dużego miasta w metropolię, tworzenie się obszarów metropolitalnych, występowanie pewnych oznak strukturalnych - przestrzennych, funkcjonalnych i sieciowych typowych dla dużych miast, które są niejako w wyższej fazie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Przedmiot opracowania wpisuje się w nurt badań geografii społeczno-ekonomicznej i ramy tematyczne osadnictwa miejskiego, a szczególnie w zakres prac o rozległych strukturach miejskich w rozwiniętych gospodarczo miastach świata. Praca odzwierciedla główne problemy badawcze współczesnej geografii miast.

W świetle przedstawionego przedmiotu badań postawiono trzy główne cele badawcze.

Podstawowym celem była próba uporządkowania wiedzy na temat metropolizacji w ujęciu geograficznym i jej usystematyzowanie w aspekcie przestrzennym, funkcjonalnym i sieciowym. Do realizacji powyższego celu niezbędne było usystematyzowanie dotychczasowej wiedzy o procesach metropolizacji oraz próba interpretacji tego wielowymiarowego pojęcia, które obejmuje przejawy przestrzenne, funkcjonalne i sieciowe złożonych form osadniczych.

Cel pierwszy ma charakter poznawczy, co pozwala przyporządkować go do warstwy teoretycznej. Jego realizacja pozwoliła zrozumieć współczesne procesy, które towarzyszą największym miastom na świecie i w Polsce.

Cel ten został zrealizowany poprzez:

- 1) przedstawienie procesu metropolizacji w literaturze przedmiotu (rozdział 2),
- 2) zdefiniowanie podstawowych zagadnień związanych z metropoliami i obszarami metropolitalnymi na świecie (rozdział 3),
- 3) ukazanie wybranych form metropolizacji (rozdział 3),
- 4) zwrócenie uwagi na funkcje metropolitalne i funkcjonalne regiony miejskie, które im towarzyszą (rozdział 3 i 4).

Drugim celem badawczym była identyfikacja przesłanek procesu metropolizacji w centralnej części województwa śląskiego. Wybór obszaru badań został podyktowany istnieniem silnie zurbanizowanego obszaru z wielośrodkowym zespołem miast, co tworzy potencjalne warunki rozwoju procesów metropolizacji. Cel został osiągnięty poprzez:

- 1) przedstawienie próby upodmiotowienia się pierwszej instytucji metropolitalnej GZM – Górnośląskiego Związku Metropolitalnego (rozdział 5.1),
- 2) wskazanie przejawów metropolizacji przestrzennej w wybranych aspektach (dostępność transportowa i suburbanizacja), (rozdział 5.2),
- 3) ukazanie przejawów tworzenia się nowoczesnych usług biznesowych (rozdział 5.3.1),
- 4) wyznaczenie funkcjonalnych regionów miejskich - ich rdzeni i zaplecza oraz regionu metropolitalnego (rozdział 5.3.2 , 5.3.3),
- 5) zbadanie struktury funkcjonalno-przestrzennej Górnośląskiego Obszaru Metropolitalnego i zdefiniowanie obszarów, które pełnią funkcje metropolitalne (rozdział 5.3.4),
- 6) przeanalizowanie powiązań sieciowych (rozdział 5.4).

Cel drugi wpisuje się w warstwę empiryczno-poznawczą, prezentuje istniejące powiązania funkcjonalno-przestrzenne, które można wykorzystać w strategii planowania gospodarczego i przestrzennego obszaru metropolitalnego oraz w bieżącej polityce przestrzennej. W pewnym sensie cel ten posiada również wymiar aplikacyjny.

Cel trzeci - aplikacyjny uwzględnił podejście metodyczne i był realizowany poprzez zastosowanie dwóch parametrów opisujących metropolizację funkcjonalną, według wskaźnika FIRE, który umożliwił porównanie ośrodków metropolitalnych w zakresie udziału pracujących w trzech sekcjach PKD finansach - F, ubezpieczeniach - I i rynku nieruchomości

- (RE), (wskaźnik jakościowy) oraz wskaźnika umożliwiającego delimitację funkcjonalnych regionów miejskich, będących podstawą wydzielenia regionu metropolitalnego w ujęciu statystyczno-administracyjnym.

W świetle przedstawionych założeń, zweryfikowano dwie hipotezy badawcze, gdzie pierwsza zakładała, iż metropolizacja stanowi złożony problem badawczy, który można rozpatrywać w ujęciu przestrzennym, funkcjonalnym i sieciowym, a druga odnosiła się do przesłanek metropolizacji w regionie śląskim, które dowodzą, iż proces ten rozpoczął się w badanym obszarze, tym samym wpisuje się we współczesne trendy osadnicze charakterystyczne dla wielkich miast na świecie.

Empiryczna weryfikacja hipotez badawczych znalazła odzwierciedlenie w poszczególnych częściach opracowania: hipoteza 1 została zweryfikowana w rozdziałach: 2, 3 i 4, hipoteza 2 w rozdziale 5.

Naświetlony problem badawczy został ujęty w dwóch aspektach: teoretyczno-metodologicznym i empirycznym. Postawionym celom odpowiada układ pracy składający się z sześciu rozdziałów, z których cztery pierwsze poruszają rozmaite aspekty teoretyczne, zaś piąty jest próbą przedstawienia procesu metropolizacji w centralnej części województwa śląskiego. Ostatni rozdział stanowi posumowanie wyników badań.

Rozdział pierwszy jest poświęcony założeniom badawczym oraz wprowadzeniu w problematykę rozwoju metropolii na świecie, a rozdział drugi przybliżył pojęcie metropolizacji w trzech aspektach: przestrzennym, funkcjonalnym i sieciowym. To podejście można uznać za istotne osiągnięcie i wkład w usystematyzowanie wiedzy z zakresu omawianej problematyki.

Przestrenny wymiar metropolizacji należy rozumieć jako proces kształtujący charakterystyczne struktury miejskie powstające w dużych miastach i ich otoczeniu na całym świecie. Przyjmują one postać rozległych stref zurbanizowanych. Podstawową formą przestrzenną jest metropolia lub ośrodek metropolitalny, który tworzy rdzeń – centrum całego obszaru. Przyległy do niego teren - obszar metropolitalny tworzy wraz ze strefą dojazdów region metropolitalny. Obszary te przybierają specyficzną formę o określonych cechach morfologicznych na całym świecie. Charakteryzują się podobną architekturą, nowoczesną formą fizjonomii i organizacją przestrzeni, powiązaniem przestrzennymi i wewnątrz metropolitalnymi. Szerzej problem ten opisany jest w podrozdziale 3.2.2 „Obszar metropolitalny i jego struktura”.

Metropolizacja przestrzenna oznacza powstawanie miast dużych, wielotysięcznych i wielomilionowych, przekształcanie ich w jeszcze większe zespoły zurbanizowane. Należą do

nich megalopolis (Yu-ping Chen, Heligman, 1999, Liszewski, Maik, 2000), megapole (Szymańska, 2009), mega-city regiony (Hall, Pain, 2006, Derudder i inni, 2012), ecumenopolis (Węclawowicz, 2003) oraz mniejsze formy przestrzenne o układzie bipoli (Kuciński i inni, 2002, Kuciński, 2003, Szajnowska-Wysocka, 2003).

W tym podejściu metropolizacja jest także rozumiana jako współczesna faza urbanizacji i kolejna faza rozwoju miast. Wynika to z faktu, iż obecnie obserwuje się bardzo dynamiczne powstawanie nie tyle miast, co miast wielomilionowych, a także regionów miejskich skupiających znaczną część ludności danego kraju (Maik, 1997, Markowski, 2006, Szymańska, 2007).

Metropolizację przestrzenną definiuje się także jako proces polegający na przekształcaniu aglomeracji w obszar metropolitalny w następstwie zaawansowanej specjalizacji gospodarczej w fazie dezurbanizacji. Inne podejście definiuje metropolizację jako współczesną formę urbanizacji, która dąży do zmniejszenia roli małych i średnich miast w celu tworzenia nowych jednostek terytorialnych (Da Cunha, Both, 2004). Według tych badaczy nie jest to tylko zjawisko wzrostu liczby ludności dużych miast. Jest to proces, który generuje nowe formy miejskie, obejmując obszary codziennego funkcjonowania dużych miast oraz innych miast i wsi często bardzo odległych będących pod ich wpływem. Proces metropolizacji zmienia kształt i skalę działania miast.

Metropolizacja przestrzenna odnosi się także do specyficznych relacji przestrzennych z jednej strony między różnymi poziomami hierarchii miejskiej, z drugiej między poszczególnymi jednostkami systemu miejskiego. Jest to zmiana hierarchicznego modelu i struktury gospodarczej, umacnianie hierarchii miejskiej na rzecz dużych miast. Jako proces globalny, prowadzi ona także do przekształcania przestrzeni miejskich poprzez zmianę relacji między miastem centralnym i jego bezpośrednim zapleczem oraz wpływa na nieciągłości użytkowania przestrzeni zurbanizowanych. Jak zauważa J.Lendzion (2004) i T.Makowski, T.Marszał (2006) powiązania i kontakty nie zależą od regionalnego otoczenia lecz od powiązań z innymi metropoliami, które mają bardzo duży wpływ na najbliższe zaplecze. Następuje osłabienie relacji między miastem centralnym a regionem. Otoczenie metropolii podlega szybkiej peryferyzacji (Jałowicki, Szczepański, 2006). Zmiany te prowadzą do innego sposobu zagospodarowania przestrzeni (Markowski, Marszał, 2006).

Metropolizację można także rozpatrywać w ujęciu funkcjonalnym, utożsamiając ją z fazą społeczeństwa postindustrialnego. Rozwój trzeciego sektora, zatrudnienie w usługach oraz wysoki poziom świadczonych usług to istotny czynnik metropolizacji. S.Sassen (2001) zwraca uwagę, że metropolizację można rozpatrywać w skali makro w odniesieniu do siły

roboczej oraz wymiany w ramach globalnej sieci kapitału. Duże miasta nie są już producentami towarów lecz „producentami” zasobów intelektualnych. Przystają już być dostarczycielami towarów. To jest również istotna przemiana jakościowa. Usługi są bardzo wyspecjalizowane, a zasadniczą rolę na poziomie metropolitalnym odgrywają pracujący w specjalistycznych instytucjach FIRE. Instytucje usługowe wyższego rzędu wymagają wysokich kwalifikacji. T.Markowski (2006) analizując stopień rozwoju funkcji metropolitalnych dla Polski Wschodniej zwraca uwagę na takie wskaźniki, jak: inwestycje zagraniczne, liczba światowych firm i instytucji, centrale banków, odsetek zatrudnionych w IV sektorze. B.Jałowiecki (2002) definiują ten proces jako przejmowanie przez niektóre wielkie miasta funkcji kierowniczych w zarządzaniu gospodarką postindustrialną w przestrzeni ponadnarodowej. T.Markowski i T.Marszał (2006) rozpatrują funkcjonalny wymiar metropolizacji jako ogniskowanie się rozwoju w pewnych fragmentach przestrzeni poprzez koncentrację potencjału gospodarczego. W metropoliach znajdują się siedziby wielkich korporacji i stąd płyną dyspozycje do ośrodków produkcyjnych rozmieszczonych w odległych częściach świata. Zatem proces metropolizacji w wymiarze funkcjonalnym nierozzerwalnie łączy się z funkcjami metropolitalnymi. Według S.Kräfte (2007) metropolizacja to proces rozumiany jako rozwój potencjału gospodarczego w oparciu o badania i usługi oparte na wiedzy w regionach metropolitalnych i aglomeracjach miejskich. Metropolizację można także charakteryzować na podstawie funkcjonalnych regionów miejskich, które tworzą bardzo złożone struktury funkcjonalno-przestrzenne. Towarzyszą temu bardzo silne powiązania gospodarcze, głównie w oparciu o dojazdy do pracy, ale także inne np. usługowe (Zborowski, 2005). Tworzą się regiony globalne (Korcelii-Olejniczak, 2012), mega-city regiony (Hall, Pain, 2006), miasta światowe (Friedmann, 1986), miasta globalne (Sassen, 2001). Określonym funkcjom towarzyszą charakterystyczne dzielnice biznesu.

Inne podejście do metropolizacji ukazuje aspekt sieciowy. W monografii jest on rozpatrywany na podstawie wzajemnych powiązań. Ta nowa struktura to globalny system osadniczy - powiązany system miejsc, węzłów jakościowo najbardziej rozwiniętych na świecie. S.Sassen (2002) wskazuje, że miasta są kluczowymi miejscami do produkcji usług dla firm. Stały się one węzłami finansów międzynarodowych i innych usług transnarodowych korporacji. To przyczyniło się do utworzenia nowej gospodarki miejskiej. Zatem wzrost intensywności usług międzynarodowych o silnych powiązaniach łączy się znacząco ze wzrostem miast. W ten sposób rozwija się system dużych miast powiązanych sieciowo (B.Jałowiecki, 2000). Metropolizacja może być rozumiana zatem jako „Powstanie

wielośrodkowej sieci wielkich miast – metropolii pełniących funkcje globalne” (Smętkowski, 2003, s.135). Usieciowienie jest jednym z podstawowych czynników rozwojowych metropolizacji.

Rozpatrując problematykę metropolizacji wskazano również na jej uwarunkowania i czynniki rozwoju w Polsce. Przegląd krajowej literatury przedmiotu nasuwa wniosek, iż szczególnie metropolizacja sieciowa jest niezagospodarowanym polem badawczym.

Uporządkowanie wiedzy z zakresu definiowania pojęcia metropolizacji, przyczyniło się do usystematyzowania teoretyczno-metodologicznych podstaw badań obszarów metropolitalnych w zakresie przestrzennym i sieciowym, co przedstawiono w rozdziale trzecim przedmiotowego opracowania. Analiza czynników rozwoju metropolii w ujęciu historycznym pozwoliła ustalić wpływ zmian cywilizacyjnych na formowanie się hierarchii metropolii na świecie i przesuwanie wpływów gospodarczych za pośrednictwem miast, początkowo z Europy Zachodniej, do metropolii amerykańskich, a współcześnie w kierunku metropolii azjatyckich.

Następnie przedstawiono cechy metropolii, w tym: demograficzne, społeczne, fizjonomiczne, przestrzenne, funkcjonalne i sieciowe. Ponadto omówiono znane w literaturze przedmiotu zagadnienie obszaru metropolitalnego i jego strukturę. Zwrócono także uwagę na nowe spojrzenie w definiowaniu obszarów metropolitalnych w statystyce europejskiej, które ma określone implikacje w badaniach tych złożonych struktur w Polsce. To zagadnienie naświetlono w podrozdziale 3.2.4. Istotnym osiągnięciem w tej części pracy było przybliżenie problematyki przekształcenia miast w warunkach globalizacji i ukazanie odmiennych podejść w definiowaniu miast światowych i globalnych. W polskiej literaturze przedmiotu ta problematyka jest spopularyzowana w niewielkim stopniu (Korcelli-Olejniczak, 2012). Zwrócono także uwagę na problem sieciowości w rozwoju metropolizacji z geograficznego punktu widzenia, opisując metropolie jako węzły w sieci powiązań oraz sieć metropolii i miasta sieciowe.

Walorem tej pracy jest także rozdział czwarty przedstawiający szerokie podejście do badań metropolizacji funkcjonalnej. Ta część ukazuje różnice w definiowaniu funkcjonalnych regionów miejskich, dziennych systemów miejskich i funkcjonalny obszarów miejskich w nawiązaniu do koncepcji regionu. Analizuje problematykę funkcji metropolitalnych na świecie oraz ukazuje rolę dojazdów do pracy w kształtowaniu systemów funkcjonalnych. Naświetlenie różnic w podejściu do definiowania tych zróżnicowanych struktur miejskich można traktować jako osiągnięcie pracy, tym bardziej że ta problematyka choć znana w literaturze przedmiotu w Polsce (m.in. Korcelli, 1974, Rykiel, 1989, 2002, Czyż, 2009),

nabiera obecnie dużego znaczenia praktycznego z punktu widzenia metropolizacji funkcjonalnej i wytycznych KPZK 2030. Dokonano także próby uporządkowania wiedzy z zakresu funkcji metropolitalnych, zwracając uwagę na typ funkcji gateway w rozwoju obszarów miejskich i konkurencyjności regionów, czy funkcji symbolicznych.

Ostatnim ważkim zagadnieniem poruszonym w opracowaniu są przesłanki, które mogą świadczyć o początkowym etapie metropolizacji w centralnej części województwa śląskiego. Najpierw przedstawiono proces formowania się pierwszych instytucji rangi metropolitalnej, a następnie zbadano wybrane aspekty metropolizacji przestrzennej na badanym obszarze. Stwierdzono, że ów proces zachodzi, jednak jego skala jest niewielka. Obserwuje się podział przestrzeni geograficznej na rdzeń i zaplecze. Rdzeń wykazuje cechy wielośrodkowe, co wynika z genezy tego obszaru wywodzącego się z konurbacji przemysłowej. Można określić, że rdzeniem jest zespół ośrodków metropolitalnych tworzących 14 miast na prawach powiatu, gdzie centrum odpowiednik - „potencjalnego city” znajduje się w Katowicach. Ważnym subcentrum w zachodnim rdzeniu stanowią Gliwice. Obszar metropolitalny przyjmuje znaczny zasięg i liczbę ludności równą 2,6 milionów, a jego zasięg wykracza poza granice 30 km od Katowic. Struktura przestrzenna obszaru metropolitalnego jest silnie złożona z kilkunastu ośrodków i w przyszłości może się ona rozwijać w kierunku miasta sieciowego, jak to ma miejsce w wielośrodkowym zespole metropolitalnym Randstad w Holandii (MCR Randstad), czy niemieckim RhineRuhr. Obecne procesy metropolitalne wskazują na silną pozycję Katowic w tej strukturze osadniczej. W przyszłości możliwe jest także rozbudowanie struktury bipolarnej „metropolii Silesia” i pobliskiej metropolii Krakowa.

Wielośrodkowość odgrywa istotną rolę w rozwoju metropolizacji przestrzennej. Obszar przyjmuje rozległą przestrzeń, dzięki czemu zwiększają się przepływy wewnętrzne. Każde subcentrum wytwarza swoją własną strefę podmiejską, co przyczynia się do powiększania złożonej przestrzeni społeczno-gospodarczej. Suburbanizacja jest tu odmienna i nietypowa w porównaniu z ośrodkami monocentrycznymi - Warszawą, Krakowem, Poznaniem, czy Wrocławiem, wykazuje cechy rozproszenia. Dowodzi ona, że obszar zewnętrzny centralnego zespołu metropolitalnego rozrasta się. To z kolei należy traktować jako etap powstawania bardziej zaawansowanej formy przestrzeni miejskiej. Badania ukazują, że procesy suburbanizacji pojawiały się tu później w porównaniu z innymi ośrodkami metropolitalnymi w Polsce. Obserwuje się też słabe zaawansowanie tych procesów. Bardzo powoli zachodzą też zmiany w aspekcie morfologicznym - fizjonomicznym (krajobrazowym). Wynika to z zaszłości gospodarczych. Centra miast w przeszłości były

silnie związane z przemysłem. Często były zajmowane przez duże zakłady i stare budownictwo patronackie. Żywiłowy rozwój przemysłu w fazie industrialnej determinował morfologię, nadając miastom cechy nieregularności struktury przestrzennej. Obecnie utrudnia to przebudowę i zmiany tkanki miejskiej. Zmiany morfologiczne są zauważalne głównie poprzez modernizację struktury wewnętrznej miast. Nowe przestrzenie o cechach metropolitalnych najbardziej zauważalne są w Katowicach. Dotyczą one sfery biznesu, powierzchni biurowych oraz obiektów kultury i nauki. W innych miastach, jak np. w Gliwicach, Chorzowie, Sosnowcu zmiany morfologiczne mają charakter punktowy i charakteryzują się rozproszeniem. W badanym obszarze mają miejsce bardzo udane projekty rewitalizacyjne o charakterze metropolitalnym (Strefa Kultury i Silesia City Center w Katowicach).

Badanie centralnej części województwa śląskiego wskazuje na występowanie przesłanek metropolizacji funkcjonalnej w postaci kształtowania się nowoczesnych usług biznesowych. Region metropolitalny charakteryzuje się ich rozproszeniem, co można tłumaczyć policentrycznością struktury osadniczej ale także genezą przemysłową miast, których morfologia nie wykształciła odpowiednio silnych przestrzeni centralnych spełniających kryteria koncentracji nowoczesnych usług. Ze względu na coraz dynamiczniejszą koncentrację centrów zaawansowanych usług producenckich, wnioskuje się że proces metropolizacji rozpoczął się na badanym obszarze. Odzwierciedlają one zmiany i świadczą o rozpoczęciu nowej fazy rozwoju zmierzającej w kierunku globalizacji, fazy społeczeństwa nie - industrialnego ale informacyjnego, typowego dla najlepiej rozwiniętych gospodarek świata. Tym samym potwierdza to hipotezę drugą, iż w analizowanym regionie widoczne są przesłanki procesu metropolizacji w wymiarze funkcjonalnym. Rozwój centrów usług biznesowych dowodzi, że zachodzą tu zmiany. Kapitał ludzki ma odpowiedni potencjał w zakresie wykształcenia i umiejętności wykorzystywania języków obcych w sferach gospodarczych. Wnioskuje się zatem, że obszar badań przechodzi do gospodarki opartej na wiedzy, w której dominują nowe technologie, organizacja pracy według wzorów na rynkach globalnych. Tym samym zmierza w kierunku najbardziej rozwiniętych struktur gospodarczych w Europie i na świecie.

W oparciu o powiązania funkcjonalne wydzielono cztery funkcjonalne regiony miejskie, tworzące Region Metropolitalny Silesia. Jest to istotny wkład w rozwój wiedzy nad regionem śląskim, zarówno w aspekcie poznawczym, jak i aplikacyjnym. Przedstawiono także poziom rozwoju funkcji metropolitalnych, wydzielając centra obszaru metropolitalnego.

Reasumując przebadane procesy ukazują przesłanki świadczące, iż metropolizacja w ujęciu przestrzennym i funkcjonalnym rozpoczęła się na badanym obszarze.

Z uwagi na rosnące znaczenie dużych miast jako miejsc koncentracji nie tylko zamieszkania, ale głównie pracy oraz dynamicznych procesów rynkowych, badania procesów metropolizacji oprócz elementów poznawczych zawierają w sobie wymiar praktyczny. Wyjaśnienie i opisanie tego nowoczesnego w skali świata procesu w regionie o genezie industrialnej, z policentryczną strukturą, jest niezwykle trudne. Mamy tu do czynienia z mnogością miast, powiązań, uwarunkowań, nakładających się czynników rozwoju, a także problemów wynikających z ciągle niezakończonego jeszcze procesu restrukturyzacji funkcjonalnej i społecznej. Stąd proces analizy zjawiska wymaga szerokiego spojrzenia i wiedzy teoretyczno-praktycznej z zakresu badań geografii miast. Inspiracją dla autorki niniejszej pracy była potrzeba wypełnienia istniejącej luki w badaniach geograficznych wraz z przesłaniem mającym na celu podkreślenie znaczenia procesów metropolizacji we współczesnej gospodarce.

Osiągnięciem badawczym podjętej rozprawy jest:

- po pierwsze - wielowymiarowe naświetlenie procesu metropolizacji w aspekcie poznawczym, co czyni te problematykę bardziej zrozumiałą z punktu widzenia geografii społeczno-ekonomicznej. Tym samym rozpoznany problem badawczy stanowi wkład w popularyzację geografii osadnictwa, zwłaszcza dużych miast i towarzyszących im procesów funkcjonalno-przestrzennych oraz sieciowych. Do nowum tej pracy należy również ujęcie metropolizacji w trzech płaszczyznach: przestrzennej, funkcjonalnej i sieciowej.

- po drugie - za osiągnięcie badawcze w wymiarze metodologicznym można uznać zastosowane metod pomiaru, a mianowicie pokazują one, jak można badać obszar metropolitalny w złożonych układach osadniczych, jak wykazać powiązania funkcjonalne, wyznaczać zasięgi instytucji metropolitalnych, wydzielać w prosty sposób funkcjonalne regiony miejskie i dzienne systemy miejskie. Metody te pozwalają zobrazować procesy towarzyszące dużym miastom w wymiarze przestrzennym i funkcjonalnym. Można je także zastosować w innych obszarach w Polsce celem porównania poziomu metropolitalnego i etapu metropolizacji.

Charakteryzowane opracowanie wnosi również istotny wkład w badanie regionu śląskiego, zwłaszcza jego centralnej części, zarówno w aspekcie poznawczym, jak i aplikacyjnym. Stanowi ważny wkład w zakresie monitorowania zjawisk typowych dla dużych i rozwiniętych ośrodków miejskich w obszarze uznawanym za region tradycyjny, nazywanym „na starej ścieżce rozwoju”. Wyraźnie zaznaczają się symptomy zmian

jakościowych zarówno w sensie przestrzennym, jak i funkcjonalnym. Obszar nie odbiega także w zakresie wielkości powiązań sieciowych od innych ośrodków metropolitalnych podobnej rangi w Polsce. Warto podkreślać, iż w regionie ciągle uznawanym za tradycyjny ujawniają się korzystne cechy metropolitalne typowe dla wysokorozwiniętych miast na świecie. To rzuca nowe światło na poziom rozwoju gospodarczego.

Kolejnym osiągnięciem jest wymiar aplikacyjny wyników badań. Nowe spojrzenie na powiązania funkcjonalne w centralnej części regionu śląskiego z geograficznego punktu widzenia ukazuje istniejące podziały administracyjne w nieco innym świetle. Szczególnie aktualny podział województwa śląskiego na subregiony poziomu statystycznego NTS 3 może wydawać się dyskusyjny w świetle wyników badań. Dowodzi to, że metropolizacja wykracza poza ustalone ramy obecnych granic, które nie sprawdzają się w przypadku tak złożonej struktury, jaką jest obszar metropolitalny i region metropolitalny. Tego typu struktury wymagają szczególnego traktowania i zarządzania, ale i korzyści płynące z nowych rozwiązań mogą być o wiele wyższe niż obecnie. Zatem może warto zweryfikować dotychczasowe poglądy w zakresie rdzenia analizowanego obszaru metropolitalnego i jego różnych zasięgów w celu usprawnienia rozwiązań organizacyjnych. Nowe spojrzenie na wydzielone funkcjonalne regiony miejskie może mieć istotny wymiar aplikacyjny w przyszłości i spojrzeć na analizowany obszar z zupełnie innej perspektywy w zakresie planowania strategicznego.

Literatura wykorzystana w autoreferacie:

- Czyż T., 2009: Koncepcje aglomeracji miejskiej i obszaru metropolitalnego w Polsce, *Przegląd Geograficzny*, t. 81, z. 4, s. 445-459.
- Da Cunha A., Both J-F., 2004: *Métropolisation, villes et agglomérations. Structures et dynamiques socio-démographiques*, Observatoire de la ville et du développement durable, Institut de géographie – Faculté des Géosciences et de l’Environnement, Université de Lausanne, Statistique de la Suisse, OFS, Neuchâtel, s. 7-8.
- Derudder B., A. De Vos., F. Witlox F., 2012: Global city/world city, [in:] B. Derudder, M. Hoyler, Taylor P., Witlox F. (red.), *International Handbook of Globalization and World Cities*, Published by Edward Elgar Publishing Limited, Northampton Massachusetts, UK-USA, s. 73-82.
- Friedmann J., 1986: The world city hypothesis, *Development and Change*, vol. 17, 1, s. 69-83.
- Hall P., Pain K., (red.), 2006: *The Polycentric Metropolis: Learning from Mega-City Regions in Europe*, Earthscan, London.
- Jałowiecki B., 2000: *Spółeczna przestrzeń metropolii*, Wyd. Scholar, Warszawa.
- Jałowiecki B., 2002: *Zrządzanie rozwojem aglomeracji miejskich*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok.

- Jałowiecki B., Szczepański M., 2006: Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej, Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa.
- Korcelli P., 1974: Teoria rozwoju struktury przestrzennej miast, Studia KPZK PAN, 45, Warszawa.
- Korcelli-Olejniczak E., 2012: Region metropolitalny. Pojęcie struktura przestrzenna. Dynamika, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Krätke S., 2007: Metropolisation of the European Economic Territory as a Consequence of Increasing Specialisation of Urban Agglomerations in the Knowledge Economy, European Planning Studies Vol. 15, No 1.
- Kuciński K., 2003: Koncepcja bipolarnego rozwoju Warszawy i Łodzi, [w:] Z. Ziolo (red.), Bipolarny rozwój aglomeracji – kierunki rozwoju układów bipolarnych, Biuletyn KPZK PAN, z. 209, Warszawa.
- Kuciński K., Kudłacz T., Markowski T., Ziobrowski Z., 2002: Zintegrowany rozwój aglomeracji a konkurencyjność przestrzeni, Studia KPZK PAN, t. CXI, Warszawa.
- Lendzion J., 2004: Znaczenie obszarów metropolitalnych i ich otoczenia oraz współczesnych procesów metropolizacyjnych w kształtowaniu polityki regionalnej Państwa, Ekspertyza Departamentu Polityki Regionalnej Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Bałtycki Instytut Spraw Europejskich i Regionalnych, Gdynia.
- Liszewski S., Maik W., 2000: Osadnictwo, Wielka Encyklopedia Geografii Świata, T. 19, Wyd. Kurpisz, Poznań.
- Maik W., 1997: Podstawy geografii miast, UMK, Toruń.
- Markowski T., 2006: Funkcje metropolitalne pięciu stolic województw wschodnich. Ekspertyza, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_regionalny/strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/dokumenty/Documents/17d0ccd2c3f14ed3893369e56d59849cMarkowski.pdf.
- Markowski T., Marszał T., 2006: Metropolie. Obszary metropolitalne. Metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe, KPZK PAN, Warszawa.
- Rykiel Z., 1989: Struktury przestrzenne regionu katowickiego, [w:] Z. Rykiel (red.), Struktury i procesy społeczno-demograficzne w regionie katowickim, Prace Geograficzne IGiPZ PAN, Nr 151, s. 17-22.
- Rykiel Z., 2002: Koncepcje i delimitacje wielkomiejskich form osadniczych w Polsce, [w:] I. Jażdżewska (red.), Współczesne formy osadnictwa miejskiego i ich przemiany, XV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź, s. 9-19.
- Sassen S., 2001: The Global City: New York, London, Tokyo, New York, Second Edition, Princetown University Press.
- Sassen S., 2002: Locating cities on global circuits, Environment and Urbanization, vol. 14, 1, s. 13-30.
- Smętkowski M., 2003: Polaryzacja procesów rozwoju w regionie metropolitalnym Warszawy, [w:] I. Jażdżewska (red.), Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni, XVI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniw. Łódzki, Łódź, s. 135-145.
- Szajnowska-Wysocka A., 2003, Kształtowanie się multipolarnego układu osadniczego w regionie śląskim, Biuletyn, KPZK PAN, z. 209, Warszawa, s. 115-126.
- Szymańska D., 2007: Urbanizacja na świecie, PWN, Warszawa.

- Szymańska D., 2009: Geografia Osadnictwa, PWN, Warszawa.
- Węclawowicz G., 2003: Geografia społeczna miast. Zróżnicowanie społeczno-przestrzenne, PWN, Warszawa.
- Yu-ping Chen N., Heligman L., 1999: Growth of the world's megalopolises,[w:] R.Fuchs, E.Brennan, J.Chamie, F.Lo, J.Uitto (eds.), Mega-city growth and the future, United Nations University Press, Tokyo-New York-Paris, s. 17-31.
- Zborowski A., 2005: Przemiany struktury społeczno-przestrzennej regionu miejskiego w okresie realnego socjalizmu i transformacji ustrojowej (na przykładzie Karkowa), IGiGP UJ, Kraków.

5. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze i działalność organizacyjna

Praca naukowa wymaga także wymiany doświadczeń oraz wiedzy z innymi badaczami w Polsce i za granicą. Moje doświadczenie ukazuje dużą aktywność na tym polu badawczym. Jako pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Śląskiego uczestniczyłam w 76 konferencjach. Po uzyskaniu stopnia doktora wyniki swoich badań prezentowałam 36 razy samodzielnie lub we współautorstwie, uczestnicząc w 59 konferencjach, głównie w kraju, ale także za granicą w Austrii (2005 r.), na Ukrainie (2009), w Niemczech (2012) oraz Turcji (2013), (załącznik 5). Jednocześnie byłam także współorganizatorem paneli dyskusyjnych i konsultacji w projekcie „Społeczno-gospodarcze i przestrzenne kierunki zmian regionalnego oraz lokalnych rynków pracy województwa śląskiego – SGP WSL” oraz konferencji podsumowującej ten projekt w listopadzie 2013 roku odbywającej się w Sosnowcu.

W 2008 r. brałam udział w projekcie dydaktycznym Ministerstwa Edukacji Narodowej „Studia podyplomowe dla nauczycieli w zakresie ICT, języków obcych oraz drugiego przedmiotu”, zadanie 50, w charakterze wykładowcy.

Do istotnych osiągnięć naukowych należy zaliczyć także doświadczenia zdobyte w projekcie badawczym z zakresu rynku pracy w latach 2012-2013. Ten projekt pt. „Społeczno-gospodarcze i przestrzenne kierunki regionalnego oraz lokalnych rynków pracy województwa śląskiego – SGP WSL” był realizowany w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i odbywał się na rzecz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach. Wymagał on także szerokich konsultacji z Powiatowymi Urzędami Pracy, jak i Wojewódzkim Urzędem Pracy w Katowicach. Uzyskane rezultaty spotkały się z szerokim zainteresowaniem władz samorządowych i Instytucji odpowiedzialnych za rynek pracy w województwie śląskim. Efektem badań było opublikowanie 5 obszernych publikacji, z czego cztery dotyczyły rynku pracy poszczególnych podregionów województwa śląskiego (centralnego, bielskiego, częstochowskiego, rybnickiego) oraz

jedna kompleksowa całego województwa [4, 5, 6, 7, 8 – załącznik 3]. Ta ostatnia zawiera również program komputerowy będący modelem zmian na rynku pracy, co umożliwia prognozowanie przyszłej liczby miejsc pracy w zależności od tempa wzrostu gospodarczego. Opracowania mają oprócz wymiaru naukowego również charakter aplikacyjny i zostały upowszechnione wśród wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w województwie śląskim oraz instytucjach rynku pracy. Wyniki te były prezentowane na posiedzeniu Sejmiku Województwa Śląskiego oraz na spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych.

Ponadto nawiązałam współpracę z Instytutem Badawczym IPC z Wrocławia, a jej efektem było wspólne opracowanie Programu Rozwoju Gospodarczego Metropolii "Silesia" do 2025, którego jestem współautorką (załącznik 3). Ten projekt pt. „Ocena kondycji ekonomicznej osób fizycznych i podmiotów gospodarczych w kontekście dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego miast Górnośląskiego Związku Metropolitalnego” był realizowany dla Górnośląskiego Związku Metropolitalnego z siedzibą w Katowicach w 2014 r.

Jednocześnie mając na uwadze doskonalenie swoich umiejętności w 2009 roku uczestniczyłam jako słuchacz w projekcie „Uniwersytet Partnerem Gospodarki Opartej na Wiedzy”, zadanie nr 49, „Dobrze uczyć”, a w 2015 r. odbyłam kurs doskonalący umiejętności w zakresie podstaw pracy w oprogramowaniu ArcGIS.

Oprócz działalności naukowo-badawczej do istotnych osiągnięć można zaliczyć doświadczenie zdobyte podczas pracy organizacyjnej w Uniwersytecie Śląskim, jako:

- Koordynator organizacji posterów z Katedry Geografii Ekonomicznej na Forum Geografów Polskich (2004),
- Organizator Targów Edukacyjnych dla WNoZ w latach 2004, 2005, 2008,
- Organizator objazdu naukowego dla gości zagranicznych, dla studentów geografii z Uniwersytetu Lyon II z Francji (2004) oraz Profesora J-L.Piermay z Uniwersytetu Pausteour'a w Strasburgu (2004),
- Organizator objazdu naukowego po małych miastach województwa śląskiego, opolskiego i dolnośląskiego dla pracowników naukowych z Czeskiej Akademii Nauk z Brna (2006),
- Uczestnik zespołu przygotowującego nowe zasady rekrutacji - kwalifikacji na studia kierunek geografia (2008),

- Członek Komisji do Spraw Oceny Dorobku Naukowego Pracowników Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, (2005-2014),
- Członek Rady Wydziału z ramienia adiunktów (2005-2008),
- Członek Komisji Skrutacyjnej podczas wyborów dziekańskich Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego (2008),
- Członek zespołu organizacyjnego Olimpiady Geograficznej - juror (2009-2010, 2014-2015),
- Członek Komisji d/s Ewaluacji Pracowników Naukowych Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego (2014, 2015).

W uznaniu szczególnych osiągnięć za działalność naukowo-badawczą w 2014 roku otrzymałam Nagrodę Zespołową II Stopnia przyznaną przez Jego Magnificencję Rektora Uniwersytetu Śląskiego. W tym samym roku uzyskałam Złotą Odznakę Polskiego Towarzystwa Geograficznego za popularyzację wiedzy geograficznej na polu naukowym i badawczym. Za szczególne osiągnięcie można także uznać nagrodę przyznaną przez Samorząd Studencki Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego „Diamentowe Globy”, którą uzyskałam w 2009 roku w kategorii „Przyjaciel Studenta”.

Elżbieta Kurawiska-Fyśko